

[Formanden.]

kreds er sekretær Qvist Hansen, der har været indkaldt som midlertidigt medlem under Chr. Christiansens sygdom.

I skrivelse af gårs dato meddeler folketingsmand Dose, at han på grund af hospitalsophold ikke kan deltage i tingets møder i mindst 1 måned, hvorfor han anmoder om orlov og om, at stedfortræderen må blive indkaldt.

Det er meddelt mig, at *Lis Groes* ønsker at udtræde af udvalget angående forslag til folketingsbeslutning angående ændring i lov om „Ungdommens uddannelsesfond“s forvaltning og virksomhed. Til at indtræde i det nævnte udvalg i stedet for *Lis Groes* har vedkommende gruppe udpeget *Albertsen*, som herefter er valgt.

Den første sag på dagsordenen var:

Spørgsmål om fremme af forespørgsel til finansministeren af Haunstrup Clemmensen, Viggo Hauch m. fl.

(Forespørgslen findes i tidenden sp. 2652).

Formanden: Hvis ingen gør indsigelse mod fremme af denne forespørgsel, betragter jeg tingets samtykke som givet. (Ophold). Det er givet.

Den næste sag på dagsordenen var:

Forespørgsel til statsministeren og udenrigsministeren af K. B. Andersen, Per Federpiel, Poul Møller, Helge Larsen, Aksel Larsen og Iver Poulsen:

„Hvilke oplysninger kan regeringen give om de europæiske markedsforhandlinger?“

Ordføreren for forespørgerne (K. B. Andersen): De markedsforhandlinger, der indledtes for halvandet år siden, da folketinget gav regeringen bemyndigelse til at optage forhandlinger med henblik på Danmarks optagelse i Det europæiske økonomiske Fællesskab, er gennem afbrydelsen af drøftelserne i Bruxelles om Englands optagelse kommet til et punkt, hvor det er rimeligt at bede regeringen om en redegø-

relse. Det gælder så meget mere, som der efter afbrydelsen af forhandlingerne i Bruxelles fra regeringens side har været ført samtaler i Paris og London, og vi står umiddelbart foran møde i Nordisk Råd og ministermøde i Den europæiske Frihandels-sammenslutning.

Derfor spørger de i folketinget repræsenterede partier regeringen, hvilke oplysninger der kan gives om de europæiske markedsforhandlinger.

Statsministeren (J. O. Krag): Efter sammenbruddet af de britiske forhandlinger i Bruxelles må vi konstatere, at det fortsat er Danmarks mål sammen med England at blive optaget som ligeberettiget medlem af fællesmarkedet.

Men vi må tillige konstatere, at ingen i øjeblikket kan sig noget om, hvornår forhandlinger med dette formål for øje kan ventes genoptaget.

I tiden indtil da — en ventetid af ukendt varighed — må det være en væsentlig del af vor økonomiske udenrigspolitik at finde og udnytte alle muligheder for at opretholde og udvide den danske eksport samt at bidrage til, at der så vidt muligt ikke skabes nye vanskeligheder for den europæiske samhandel. Det vil stadig være en dansk, ja, en nordisk opgave at søge udøvet en formidlende indflydelse med det mål, at de nu bristede forhandlingstråde kan genknyttes, og at samarbejdet i vor verdensdel atter kan føres et væsentligt skridt fremad.

Når man betænker, hvor store anstrengelser der siden krigens ophør i 1945 har været gjort for at skabe en basis for et praktisk samarbejdende Europa med friere samhandel, økonomisk integration og med et politisk sammenhold, der skulle umuliggøre nye europæiske krige og gradvis føre til større europæisk indflydelse, ja, da er det svært at fatte — jeg vil bruge et stærkere udtryk — da er det umuligt at acceptere, at disse enorme anstrengelser for at realisere ideen om et bredt samarbejdende Europa skulle være spildt.

Det er jo ikke blot de mange, der har forhandlet i Bruxelles i de sidste 15 måneder, der har gjort denne indsats. Det er også parlamentarikerne i Europarådet; det er alle de organisationer, der har været inddra-

[Statsministeren.]

get i arbejdet i OEEC, nu OECD; det er alle de mange organisationer og enkeltpersoner, der på kryds og tværs gennem hele Europa — også i Norden og i vort land — har været samlet til møder og forhandlinger angående det samarbejdende Europas opbygning, som har bidraget til at give tanken styrke, og som nu må se deres drøm udsendt på ubestemt tid.

Det er med beklagelse, vi må konstatere, at medens vellykkede forhandlinger ville have styrket de vestlige lande og fremmet den økonomiske vækst i Vesteuropa, vil der nu opstå en ny periode af usikkerhed over for, hvilket marked landenes erhvervsliv skal indstille den fremtidige produktion efter. Såvel i USA som i Sovjetunionen vil produktionen for det store marked fortsat danne basis for tekniske og økonomiske fremskridt, medens den tilsvarende basis ikke har kunnet skabes i Vesteuropa, der med sine 300 mill. indbyggere, sin beliggenhed og rigdom på råvarer, kapital, dygtige arbejdere og teknisk-videnskabelig kunnen ville have de allerbedste forudsætninger for gennem et samarbejde af denne art at skabe grundlag for en ny og rig periode i de europæiske folks historie på tværs af alle de skel mellem nationerne, som historien og krigen har skåret så dybt.

Men endnu var tiden altså ikke inde.

Økonomi og politik hænger jo nøje sammen. Og en varig økonomisk opdeling i Vesteuropa kan næppe undgå at få skadelige konsekvenser på længere sigt for det politiske sammenhold i Vesteuropa og i den vestlige verden. Dette er dog ikke et spørgsmål, som alene berører forholdet mellem fællesmarkedet og EFTA. Det er i lige så høj grad et spørgsmål om forholdet til Amerikas Forenede Stater og om forholdet mellem fællesmarkedets landene indbyrdes. Under alle omstændigheder anser jeg det for en vital interesse at bevare og styrke sammenholdet inden for det atlantiske fællesskab. Og inden for dette sammenhold er det vesteuropæiske samarbejde et meget vigtigt element.

De politiske virkninger af forhandlings-sammenbruddet vil blive behandlet i udenrigsministerens efterfølgende redegørelse. Jeg skal kun tilføje, at der ikke kan være tvivl om, at politiske motiver også har spillet ind ved den franske stillingtagen, der førte til af-

visningen af England. De rent økonomiske forhandlinger i Bruxelles mellem England og fællesmarkedets landene havde gjort så gode fremskridt, at det må være politiske synspunkter vedrørende Europas fremtid, vedrørende forsvarssamarbejdet med USA og tanker om NATOs videre udvikling, der har været udsælgende for den franske stillingtagen.

For Danmark vil de økonomiske virkninger blive alvorligere end for nogen anden europæisk nation.

Medens f. eks. England kun har 33 pct. af sin udenrigshandel placeret i Vesteuropa, har Danmark 73 pct. Medens andre europæiske landes eksport i overvejende grad er sammensat af råvarer og industrivarer, så består Danmarks eksport fortsat for ca. halvdelen af landbrugsvarer, der møder langt hårdere protektionistiske barrierer, som synes at være i vækst, og hvor en forskelsbehandling kan ramme meget hårdt.

I denne situation må enhver realistisk mulighed for at opretholde og fremme eksporten nøje undersøges. Udenrigsministeren vil i sin redegørelse nærmere belyse de foreliggende muligheder. Man bør imidlertid på forhånd gøre sig klart, at et ligeværdigt alternativ til medlemskab sammen med England og Norge og med ordninger for de øvrige EFTA-lande næppe findes. Men vi må udnytte alle muligheder for at udvikle samhandelen med EFTA — og dermed med de nordiske lande — samt med USA, med de oversøiske lande, Østeuropa o. s. v. Også mulighederne over for fællesmarkedet og dets enkelte medlemslande må varetages på bedst mulig måde. Mange af vore tanker vil i denne situation være rettet ikke blot til vore to nabolande og hovedkunder, England og Tyskland, men også til de nordiske lande, som vi håber snarest inden for som uden for EFTA at kunne uddybe det frugtbare samarbejde med. Det nært forestående Nordisk Råds møde i Oslo giver os en god lejlighed til at få gennemdrøftet det nordiske samarbejdes muligheder i denne situation. Regeringen vil også snarest søge en direkte forhandlingskontakt med forbundsregeringen i Bonn.

For landets økonomi kan den nye situation kun indvirke med ugunstig tendens.

Hvor vi tidligere så en opgave i at skærpe vor konkurrenceevne for at kunne klare os

[Statsministeren.]

i konkurrencen på lige fod med andre landes erhvervsliv inden for fællesmarkedet, dér må vi nu indstille os på at skulle konkurrere trods ulige vilkår; det vil sige under forhold, hvor dansk eksport skal overvinde større vanskeligheder og højere toldsatser for at nå frem til europæiske efterspørgere i fællesmarkedet end dette markeds egne producenter.

Konklusionen må blive, at det, der er sket, bidrager til at forøge vore almindelige økonomiske vanskeligheder og således øger nødvendigheden af tilbageholdenhed i den økonomiske politik.

Det er ikke hensigten ved denne lejlighed at lægge op til en drøftelse af disse økonomiske problemer og den nødvendige løsning. Men det må være rigtigt at pege på, at vore vanskeligheder nu er forøget. Den stabilisering, som regeringen sigter mod gennem den helhedsløsning, der tilstræbes, er blevet endnu mere nødvendig. Den aftale, der ved juniforliget blev indgået mellem de fire partier om, at skattelettelsesforslaget skulle optages til en ny forhandling mellem de fire partier i lyset af den økonomiske situation, herunder bl. a. valutastillingen, har fået forøget vægt.

Betegnelsen „jordskælvsklausulen“ stammer ikke fra regeringen, og jeg har aldrig syntes om den. Vi må imidlertid tage med i vore overvejelser og i de forhandlinger, der vil blive nødvendige, at vore vanskeligheder er skærpet, og at de formindskede valuta-reserver sammen med eksportforhindringer begrænser vor bevægelsesfrihed i den økonomiske politik, og at dette må tages med i betragtning, når en forsvarlig skatte- og finanspolitik skal fastlægges.

Regeringen har allerede givet udtryk for, at der ikke i den foreliggende situation kan blive tale om at føre forhandlinger om isoleret dansk tilknytning til fællesmarkedet uden England — eller om på det foreliggende grundlag at indlede forhandlinger om dansk associering.

Jeg går ud fra, at dette standpunkt i

denne situation vil samle et meget stort flertal i det danske folketing.

Jeg skal i denne forbindelse give nogle oplysninger om de samtaler, jeg under min rejse til Paris og London har ført med de ledende statsmænd i disse lande.

Jeg blev modtaget af præsident de Gaulle lørdag den 26. januar og havde en samtale på ca. en times varighed med præsidenten. Jeg fandt det naturligt her at understrege de vanskeligheder, der ville opstå for Danmarks eksport til Tyskland, såfremt forhandlingerne i Bruxelles brød sammen. Denne eksport omfattede varer, som Danmark eksporterede i direkte konkurrence med Frankrig, og det kunne derfor eventuelt blive nødvendigt at appellere til fransk forståelse i handelspolitikken. Vedrørende spørgsmålet om, hvad Danmark ville gøre, hvis forhandlingerne brød sammen, henviste jeg til Danmarks fundamentale — politiske såvel som økonomiske — interesse i et forenet Europa, der også omfattede Storbritannien, samt til de stærke handelsmæssige bånd, der bestod mellem Danmark og Storbritannien. Et skisma mellem Storbritannien og fællesmarkedet ville skabe store vanskeligheder for Danmark. Dette var synspunkter, jeg fandt det vigtigt at fremføre over for den franske præsident.

Det var i denne sammenhæng, at præsident de Gaulle påpegede, at Danmark i en sådan situation kunne vælge mellem at blive medlem af fællesmarkedet med alle deraf følgende økonomiske og politiske konsekvenser eller at blive associeret. Hvad enten Danmark valgte den ene eller den anden af disse løsninger, ville det ikke støde på fransk modstand. Præsidentens videre udtalelser måtte forstås således, at han ved associering tænkte på arrangementer, der muliggjorde opretholdelse af normal samhandel, og han gav udtryk for, at landbruget måtte være med i sådanne arrangementer.

Det, den franske præsident her udtalte, var, at Frankrig, såfremt Danmark var rede til at tilslutte sig fællesmarkedstrak-

[Statsministeren.]

taten og de senere af fællesskabet truffene beslutninger, herunder de forskellige landbrugsreglementer, ikke ville modsætte sig dansk medlemskab, og at Frankrig på samme måde heller ikke ville modsætte sig en associeringsordning med Danmark. Hvad nærmere forstås ved associering, kom ikke klart frem, bortset fra præsident de Gaulles indforståelse med, som jeg nævnte det, at den kan også omfatte landbruget.

Således som general de Gaulles udtalelser faldt, er der for mig ingen tvivl om, at han med dem tilsigtede at vise forståelse for Danmark i en vanskelig situation. Betydningen af hans udtalelser for Danmark synes bl. a. at ligge i, at man af den omstændighed, at Frankrig i den nu foreliggende situation er rede til at acceptere dansk medlemskab, må kunne slutte, at Frankrig heller ikke vil modsætte sig dansk medlemskab sammen med Storbritannien, hvis udviklingen på længere sigt vil gøre dette muligt. Man skulle derfor nu have en rimelig sikkerhed for, at i hvert fald Frankrig ikke i en eventuel ny situation vil støtte de ideer om kun at acceptere britisk medlemskab, som i efteråret cirkulerede i Bruxelles, og som også blev drøftet i det høje ting. På samme måde har man nu et fransk tilsagn om forståelse over for sådanne handelsmæssige arrangementer til sikring af Danmarks samhandel, som det måtte vise sig teknisk og politisk muligt at realisere. Disse forhold kan få betydning for danske interesser.

At jeg under samtalen med den franske præsident på ingen måde foregreb den danske regerings stillingtagen, behøver jeg næppe at tilføje. Jeg gjorde i øvrigt præsidenten opmærksom på, at jeg rejste videre til London, og at jeg dér ville drøfte situationen med den britiske regeringschef.

Dette møde i London med premierminister Macmillan fandt sted den 31. januar. I mødet deltog desuden den danske udenrigsminister samt den britiske udenrigsminister, lord Home, og den britiske markedsforhandler, lordseglbevarer Edward Heath.

Jeg gjorde her rede for Danmarks syn på den seneste udvikling i markedsforhandlingerne.

Ud fra ønsket om sammen med Storbritannien at deltage i de økonomiske og

politiske enhedsbestrebelser i Europa havde Danmark samme dag som Storbritannien indgivet sin ansøgning om optagelse i fællesmarkedet, i EEC, og forhandlingerne var stort set skredet frem parallelt. England og Danmark var nogenlunde fulgtes ad. Forhandlingerne var nu brudt sammen, hvilket åbnede meget alvorlige perspektiver.

Jeg fortsatte min redegørelse over for de britiske ministre ved at sige, at den danske regerings mål var uændret. Vi ønsker sammen med Storbritannien at deltage i et europæisk fællesskab. For Danmark var det både ud fra økonomiske og politiske overvejelser af afgørende betydning, at ventetiden blev så kort som muligt, og jeg var meget interesseret i at høre den britiske regerings bedømmelse af situationen og dens planer for fremtiden.

Jeg kom derefter ind på min samtale med præsident de Gaulle og udtalte i denne forbindelse, at Danmark ikke i den foreliggende situation havde til hensigt at indlede forhandling om associering.

Jeg kom til slut ind på landbrugsproblemet og beskrev over for de britiske ministre den nedgang, som allerede var indtrådt i Danmarks landbrugseksport, og de yderligere alvorlige risici, der i nær fremtid kunne indtræde.

Jeg fik det indtryk, at det var svært for Storbritanniens regering at forestille sig en realistisk løsning på basis af associering, uden at det ville støde på afgørende vanskeligheder på toldområdet og i andre henseender. Hertil kom, at Storbritanniens ønske om at deltage i udbygningen af det europæiske politiske samarbejde ikke synes at kunne opfyldes ad denne vej.

Den britiske regering fandt, at de for Storbritannien afgørende problemer vanskeligt kunne løses på anden måde end ved fuldt medlemskab, men det var ikke mit indtryk, at man fra britisk side på forhånd afviser forhandlinger om noget oprigtigt ment forslag.

Under de videre drøftelser kom vi ind på den amerikanske Trade Expansion Act; vi kom ind på OECD og det forestående ministermøde i EFTA, men om disse perspektiver vil udenrigsministeren redegøre nærmere.

Samtalen med premierminister Macmillan sluttede med en gennemgang af den al-

[Statsministeren.]

mindelige storpolitiske situation, herunder NATO-samarbejdets politiske og forsvarsmæssige aspekter og deres sammenhæng med hele det økonomiske samarbejdsproblem.

Det aftaltes, at de to regeringer fortsat ville holde sig i snæver kontakt, og allerede samme aften havde udenrigsminister Per Hækkerup en længere samtale med mr. Heath.

Til slut vil jeg gerne tilføje, at jeg ikke rejste som privatmand. Jeg rejste som statsminister, og jeg blev modtaget som statsminister. Eventuelle misforståelser omkring rejsens karakter kan være opstået, fordi der ikke var tale om et officielt statsbesøg således som det, den svenske statsminister kort forinden aflagde i Paris. Der var tale om et uofficielt besøg, hvorunder jeg skulle have lejlighed til at føre orienterende politiske samtaler med medlemmer af den franske regering.

Rejsen til Paris var i øvrigt blevet tilrettelagt mellem jul og nytår, før man kunne have nogen viden om, at den netop ville blive placeret, netop ville finde sted, under en skæbnesvanger forhandlingspause. Det var naturligt, at jeg i lyset af de begivenheder, der tog fart i løbet af januar måned, nøje overvejede, hvorvidt jeg i denne nyesituation burde opgive rejsen, men jeg fandt, at der her — alt taget i betragtning — ville frembyde sig en god lejlighed til på et afgørende tidspunkt dels at redegøre for de danske synspunkter omkring markedsforhandlingerne, dels at få et direkte indtryk af den franske regerings tankegang umiddelbart forud for den afgørelse, som kunne blive — og desværre få dage senere viste sig at blive — den afsluttende i denne omgang.

Hvordan er nu hele denne situation set på baggrund af den beslutning om at optage forhandlinger med fællesmarkedet, som regeringen traf i august 1961, og som det høje ting godkendte med 152 ja-stemmer?

Det høje ting tiltrådte ved den lejlighed regeringens erklæring af 31. juli 1961 og godkendte — jeg beder om formandens tilladelse til at citere —:

„at Danmark samtidig med Storbritannien retter henvendelse til Det europæiske økonomiske Fællesskab angående for-

handlinger med henblik på Danmarks optagelse i dette sammen med Storbritannien.“

Nu foreligger der den situation, at Storbritanniens og dermed Danmarks forhandlinger med fællesskabet er udsat på ubestemt tid. Regeringens mål er, som jeg sagde i indledningen, uændret, og vi håber, at ventetiden for nye forhandlinger må blive kort. Regeringen opfatter imidlertid situationen således, at forhandlingsbeslutningen af august 1961 fortsat består, men at den ikke vil kunne anvendes, før forhandlinger om Englands tilslutning genoptages.

Vi er skuffet over det negative resultat. Medens forhandlingerne stod på, har vi imidlertid her i landet haft en meget levende og dybtgående debat om alle Europaproblemerne set i relation til danske institutioner, til dansk tænke- og væremåde.

Jeg tror, at denne debat har ført os frem til en dybere erkendelse af vor placering i Europa. Denne erkendelse vil være os til nytte i fremtiden; og såfremt forhandlingerne med fællesmarkedet, forhåbentlig inden længe, måtte blive genoptaget sammen med englænderne, vil vi kunne gå ind i dem med den forberedelse, som en omfattende og selvprøvende folkelig debat har givet os.

Udenrigsministeren (Per Hækkerup): Det var med stor beklagelse, at regeringen måtte se forhandlingerne mellem Storbritannien og Det europæiske økonomiske Fællesskab — og dermed om Danmarks eventuelle optagelse i fællesskabet — bragt til foreløbig standsning. Vor beklagelse var så meget desto større, som den positive udgang af forhandlingerne netop var kommet inden for synsvidde, da begivenhederne i Bruxelles den 28. og 29. januar fandt sted. Det var således vort indtryk, at Storbritanniens forhandlinger med fællesmarkedet indtil da havde gjort gode fremskridt, og at der ved årsskiftet kun henstod et begrænset antal forhandlingspunkter, der ganske vist næsten alle var af meget vanskelig karakter, tilbage at løse. For Danmarks vedkommende var forhandlingerne med fællesskabet, som det vil være tinget bekendt, ført frem til et punkt, hvor man i alt væsentligt var igennem de tekniske drøftelser og kun havde en kortvarig politisk forhandlingsfase tilbage, en forhandlingsfase, som vi

[Udenrigsministeren.]

havde fundet det rigtigst at lade afvente videre fremskridt i de britiske forhandlinger. Vi mente derfor ved årsskiftet, at en positiv udgang på forhandlingerne om Danmarks medlemskab af fællesmarkedet lå klart inden for, hvad man kunne forvente ville blive virkeliggjort i løbet af dette år.

Den ændring i forhandlingssituationen, der nu er indtrådt, indebærer, som den højtærede statsminister allerede har fastslået, ingen ændring i regeringens fundamentale markedspolitiske målsætninger, som der jo er bred samling om her i tinget. Siden markedsproblemerne blev aktuelle i Europa, har den danske regerings bestræbelser taget sigte på at undgå en deling af Vesteuropa i to markedsorganisationer og efter deres dannelse at bringe delingen til ophør. Med sine hovedeksportmarkeder for landbrugsvarer placeret på begge sider af de seks' ydre grænse vil Danmark kun kunne finde en helt tilfredsstillende løsning, såfremt der tilvejebringes en helhed omfattende samtlige de lande, hvor vore hovedmarkeder findes, d. v. s. Storbritannien, Tyskland og Italien, f. eks. en europæisk markedsorganisation, hvori foruden de seks fællesmarkedslande også EFTA-landene deltager under den ene eller den anden form. Da Storbritannien i sommeren 1961 besluttede sig til at anmode om medlemskab af Det europæiske økonomiske Fællesskab, blev der taget et meget stort skridt henimod en dannelsen af en sådan bred europæisk markedsorganisation på fællesmarkedstraktatens grundlag. Virkeliggørelsen heraf er fortsat den danske regerings mål.

Denne målsætning bygger ikke alene på handelsmæssige og økonomiske overvejelser, men også på afgørende politiske hensyn. En varig økonomisk opdeling af Vesteuropa i to markedsdannelse vil ikke kunne undgå at få skadelige virkninger for det politiske sammenhold i Vesteuropa. Det er af vital betydning også for Danmark at bevare og styrke det vesteuropæiske sammenhold, som igen er et grundlæggende element i sammenholdet inden for hele den vestlige verden. Derfor har vi gennem hele efterkrigstiden støttet de vesteuropæiske samlingsbestræbelser. Allerede vor tilslutning til OEEC og Europarådet markerede vort ønske om tilslutning til den eu-

ropæiske tankes virkeliggørelse. Vort medlemskab af NATO er udtryk for vor solidaritet med de øvrige vesteuropæiske lande inden for det atlantiske fællesskabs rammer. Det vil fortsat være et hovedmål for vor udenrigspolitik at yde vort bidrag til de vesteuropæiske økonomiske og politiske samlingsbestræbelser.

Det er klart, at den seneste udvikling i forhandlingerne omkring fællesmarkedets udvidelse er et tilbageslag for de europæiske enhedsbestræbelser, og at denne udvikling vil betyde en beklagelig belastning for hele det vestlige samarbejde. I denne situation er det af afgørende betydning, at den vilje til samarbejde og sammenhold, der eksisterer på begge sider af Atlanterhavet, nu giver sig konkrete udslag.

Det må søges undgået, at de politisk betonedede modsætninger uddybes, og det må søges undgået, at den fortsatte økonomiske deling, der er en konsekvens af disse modsætninger, kommer til at skade de enkelte landes vitale økonomiske interesser. Kun herigennem kan vi bevare forudsætningerne for en snarlig fortsættelse af fremskridtslinjen i den europæiske politik. På længere sigt kan udviklingen henimod Europas enhed ikke standses, for den er i pagt med fundamentale tekniske, økonomiske og politiske realiteter.

I dette perspektiv — og ikke som et alternativ til de europæiske samlingsbestræbelser — må undertegnelsen af den fransk-tyske samarbejdsaftale betragtes som et udtryk for den fransk-tyske forsoning, der er et led i den europæiske fredspolitik.

Formelt er Storbritanniens og dermed de øvrige EFTA-landes forhandlinger med fællesskabet ikke blevet afbrudt, men deres fortsættelse er blevet udskudt på ubestemt tid. Det er den danske regerings håb som allerede nævnt, at dette tidsrum vil blive kort, og at de tendenser, som hidtil har drevet det frie Europa i retning af et stadig nærmere økonomisk-politisk samarbejde, fortsat vil vise sig kraftige nok til at hindre, at denne udvikling går i stå. Man må her ikke glemme, at det i første række er i fællesmarkedet, at den dynamik findes, som driver Europa frem mod en politisk og økonomisk reorganisation, som kan stå mål med tidens politiske og økonomiske krav. Denne dynamik opfatter jeg ikke som en indadrettet

[Udenrigsministeren.]

kraft, men som en vilje til fortsat at give det påbegyndte samarbejde indhold og til at udstrække det til andre europæiske lande, der accepterer samarbejdets mål og de veje, ad hvilke man vil nærme sig disse måls virkeliggørelse. Jeg håber også, at fællesskabets medlemslande vil udvise særlig tilbageholdenhed med hensyn til at træffe nye foranstaltninger, der kan berøve deres udenforstående venner noget af deres eksistensgrundlag. Vore kolleger i fællesskabets medlemslande bærer på et stort ansvar for Europa og vor fælles fremtid, et ansvar, som rækker langt ud over dagens situation. Det er i troen på, at disse kræfter vil virke med fuld styrke i den retning, vi anser for rigtig og vigtig, at regeringen vægrer sig ved at anerkende, at der skulle være tale om en definitiv afbrydelse af forhandlingerne.

Det er derfor regeringens første hovedsynspunkt, at den målsætning, som folketinget sluttede op bag i august 1961, nemlig at Danmark snarest muligt sammen med England — og de øvrige EFTA-lande — bør deltage i fællesmarkedet og dets videre udvikling, ikke ændres ved den nu indtrådte situation.

Selv med denne tro på de videre perspektiver kan vi imidlertid ikke benægte, at forhandlingerne ligger stille og vil fortsætte med at ligge stille i en periode, som kan blive kortere eller længere, men som vi givetvis ikke kan overse. I denne periode vil det være regeringens opgave — og det er det andet hovedsynspunkt — at forsøge alt, hvad der måtte være muligt, for at opretholde og videreudvikle den danske eksport. Opgaven bliver ikke mindst at forsøge at finde erstatning for den nedgang i landbrugseksporten, der kan forventes som følge af forskelsbehandlingen fra fællesmarkedets side, først og fremmest på grund af den gradvise virkeliggørelse af fællesskabets landbrugspolitik.

Der er for regeringen ingen tvivl om, at begivenhederne i Bruxelles har ført til en for Danmark alvorlig situation. Så alvorlig som den økonomisk katastrofeprægede situation, der ville være indtrådt, såfremt Storbritannien, men ikke Danmark, var blevet medlem af fællesmarkedet, er den ganske vist ikke, men man skal på den anden side heller ikke slå sig til tåls med

den betragtning, at situationen nu er den samme som den, der bestod, før vi søgte om medlemskab. Det ville være ganske forkert, thi der er jo i mellemtiden inden for de seks sket en vis udvikling, derunder vedtagelsen af beslutningerne om iværksættelsen af den fælles landbrugspolitik og udarbejdelsen af de detaljerede reglementer inden for denne politik, for så vidt angår svinekød, æg og fjerkræ. Vi har allerede følt en eksportnedgang som følge af disse vedtagelser, men der er grund til at understrege, at de landbrugspolitiske reglementer angående nogle af de vigtigste varer i Danmarks eksport til de seks, nemlig kød og mejeriprodukter, endnu ikke er gennemført. Før dette er sket, er det ikke muligt at sige noget mere præcist om størrelsesordenen af den forventede nedgang i landbrugseksporten til de seks. Der er dog ingen tvivl om, at man, såfremt de seks gennemfører denne landbrugspolitik, må se muligheden for en betydelig eksportnedgang i øjnene.

Uanset om standsningsen i forhandlingerne med de seks bliver af kortere eller længere varighed, vil regeringen som nævnt være åben for alle muligheder for at opretholde den danske eksport. Man må her afprøve de muligheder, som består inden for de internationale organisationer, som Danmark er medlem af, samt hvad der vil kunne tilforhandles såvel med fællesskabet som med fællesskabets enkelte lande.

Ved sin deltagelse i samarbejdet inden for EFTA og de øvrige internationale organisationer må Danmark til stadighed lade sig vejlede af hensynet til, at fællesmarkedet er af stor betydning for dansk eksport, og at Danmark på ny — og forhåbentlig inden længe — vil kunne komme i forhandling om medlemskab af fællesmarkedet. Den danske regerings bestræbelser for at udnytte de muligheder, som disse andre organisationer frembyder, vil derfor også være bestemt af dette hensyn. Dette er det tredje hovedsynspunkt i regeringens politik.

EFTA vil være et vigtigt og selvfølgeligt område for eksportfremstød, men der kan således ikke være tale om at gøre EFTA til en kamporganisation med brod imod fællesskabet. Det ville ikke tjene noget fornuftigt formål, men kun uddybe den kløft, der består mellem de to markedsorganisationer, og derved gøre det sværere

[Udenrigsministeren.]

såvel at slå bro imellem dem den dag, da de øjeblikkelige vanskeligheder måtte være borte, som at finde fornuftige handelsarrangementer indtil da. Jeg har da heller ikke set eller hørt nogen ansvarlig her eller i andre lande gøre sig til talsmand for en sådan reaktion.

De rammer for internationalt samarbejde, som har interesse for løsningen af Danmarks problemer i den foreliggende situation, er dem, som sættes af vort medlemskab af GATT, OECD, EFTA og Nordisk Råd med alt, hvad det står for.

Samarbejdet under Den almindelige Overenskomst om Told og Udenrigshandel, GATT, vil kunne rumme visse interessante muligheder, såfremt de verserende planer om afholdelse af en ny toldkonference, den såkaldte Kennedyrunde, vil blive ført ud i livet. Som bekendt går planerne ud på ved en sådan toldkonference at tilvejebringe en væsentlig nedbringelse af todsatserne både i fællesskabet, USA og i den øvrige verden. Det nye moment, som er forudsætningen for, at der på dette område skulle kunne nås mere, end det har været muligt at nå under tidligere toldkonferencer, er vedtagelsen af den amerikanske toldbemyndigelseslov, Trade Expansion Act. Denne lov rummer en bemyndigelse for præsidenten til at gennemføre en halvering af de amerikanske todsatser og til at afskaffe todsatser for varer, for hvilke mere end 80 pct. af den frie verdens eksport falder på USA og EEC. I den nu indtrådte situation er den varegruppe, der omfattes af den nævnte 80 pct.s regel, meget lille, idet man ved lovens vedtagelse gik ud fra, at Storbritannien ville blive medlem af fællesmarkedet, hvad det altså ikke blev. Hvis denne regel nu skal blive af værdi i en kommende toldforhandlingsrunde, må den amerikanske lovgivning derfor ændres, således at i hvert fald Storbritanniens handel og eventuelt hele EFTAs handel indgår i beregningen af de pågældende varekategorier. Om en sådan lovændring vil ske, er det ikke muligt at sige på nærværende tidspunkt. Ligeledes er det vanskeligt i dag at gøre sig klare forestillinger om, hvorvidt en sådan ny toldforhandlingsrunde i GATT vil kunne baseres på principper, som måtte betyde en fornyelse i forhold til den varefor-vare-metode, der har været anvendt

under tidligere GATT-toldforhandlinger. Bestræbelserne går for tiden i retning af at få vedtaget en procedure for forhandlinger om såkaldte lineære toldnedsættelser, men disse bestræbelser er endnu på et rent foreløbigt stadium. Fra dansk side vil vi være interesseret i, at der gennemføres en sådan pligt til at nedsætte todsatserne med et fast procentbeløb, og især for så vidt toldnedsættelsesprocedurerne også måtte komme til at omfatte landbrugsvarer.

OECD vil i denne situation have den værdi, at her mødes de europæiske lande sammen med USA og Canada. Organisationen vil derfor meget vel kunne blive et forum for meningsudvekslingen mellem fællesmarkedslandene, de udenforstående europæiske lande og de store nordamerikanske lande, ligesom der er grund til at tro, at organisationen gennem sin særlige handelskomité i et vist omfang vil kunne behandle spørgsmål om konkrete handelsvanskeligheder imellem de seks og de udenforstående europæiske lande. Hvad OECD vil kunne udrette i denne henseende, vil imidlertid i sidste instans afhænge af klimaet inden for organisationens medlemskreds. Hvad angår organisationens muligheder for at kunne bidrage til en generel løsning af det europæiske markedspøblem, er der nok grund til at advare mod større forventninger, allerede fordi den nye organisations vigtigste opgaver ikke ligger på det handelspolitiske felt, men angår et samarbejde vedrørende den økonomiske politik samt vedrørende hjælpen til udviklingslandene.

EFTA må naturligt være den nærmest liggende samarbejdsorganisation, inden for hvilken Danmark søger at opnå forbedrede afsætningsmuligheder for den danske landbrugs-eksport. Det er nævnt, at regeringen i sit forhold til EFTA må gå ind for, at EFTA ikke bliver en kamporganisation over for Fællesskabet, men at beslutningerne i EFTA træffes under fuldt hensyn til det ønskelige i at gøre en senere tilpasning til EEC mulig. De bestræbelser, som her fra dansk side må udfoldes, må tage sigte på dels at få gennemført en generel udbygning af EFTA til i videst muligt omfang også at inddrage landbrugsvarer og fiskeriprodukter under frihandelsområdebehandlingen, dels i medfør af frihandelsområdekonventionen at

[Udenrigsministeren.]

opnå øgede konkrete koncessioner for landbrugsprodukter i de enkelte medlemslande.

Set fra et dansk synspunkt vil det kun forekomme rimeligt, at EFTA-landene indleder sådanne ændringer i deres landbrugs-politik, som letter en senere tilpasning til fællesmarkedet.

Under de forhandlinger, der forestår i EFTA, vil man utvivlsomt fra forskellig side fremføre ønsket om at styrke frihandels-sammenslutningen. Fra dansk side kan vi kun stille os positivt over for enhver tanke om at styrke internationalt økonomisk samarbejde, men man må efter vor opfattelse på forhånd nøje gøre sig klart, hvad man anser for at være en styrkelse af samarbejdet. Fra dansk side mener vi, at EFTA bedst vil kunne styrkes ved, at organisationen imødekommer alle medlemslandenes berettigede interesser. Dette indebærer i hvert fald, at man bøder på de mangler, som konventionen fra sin oprettelse indeholdt, for så vidt angår behandlingen af landbrugsvarer og fiskeriprodukter. Hvorvidt en sådan udbygning af EFTA-samarbejdet bør ledsages af en udbygning på andre områder, kan man i dag ikke overse. Den danske regerings medvirken hertil vil afhænge af, hvorvidt reelle fremskridt samtidig kan opnås på landbrugs- og fiskeriområderne.

For fuldstændigheds skyld skal det tilføjes, at regeringen naturligvis fortsat vil sætte ind på at forøge Danmarks eksport til de markeder, der ligger uden for Vesteuropa, mest muligt. Den undersøgelse, som udenrigsministeriet har gennemført af mulighederne for at søge compensation på disse markeder, såfremt England var blevet medlem af fællesmarkedet, medens Danmark var forblevet udenfor, viser, at mulighederne for afsætning på disse markeder i en overskuelig fremtid er begrænsede. Der findes ikke i de oversøiske lande muligheder for at søge blot en tilnærmedesvis compensation for de tab, dansk eksport selv under de gunstigste forhold vil møde ved at stå uden for fællesmarkedet.

Selv hvis en udvidelse af EFTA til også at omfatte landbrugsvarer — som vi altså finder rimelig — kunne tilvejebringes, vil frihandelssammenslutningen kun kunne frembyde begrænsede muligheder for en

fuldstændig compensation af de eventuelle eksporttab på de seks' marked, som vi kan risikere. Dette hænger ikke mindst sammen med, at det er andre varer, vi sælger til de seks, end til Storbritannien og de øvrige EFTA-lande. Ud over bestræbelserne for at udvide vore afsætningsmuligheder inden for EFTA-kredsen eller i andre lande må vi derfor fortsætte vore bestræbelser for at begrænse eksportnedgangen til de seks ved, så vidt det er muligt, at søge den forskelsbehandling, som Danmark vil blive udsat for fra Fællesskabets side, reduceret.

Regeringen vil fortsat søge det økonomiske samarbejde mellem de nordiske lande uddybet, men jeg tror, det er rigtigt at gøre sig klart, at mulighederne for i de andre nordiske lande at opnå sådanne afsætningsvilkår for vore landbrugsvarer, at dette ville kunne opveje, hvad vi mister i fællesmarkedet, er særdeles ringe.

Det er for denne sag af største vigtighed, at fællesskabet og dets enkelte medlemslande viser vilje til at føre deres principielle ønske om at opretholde normal handel med andre lande ud i livet. Ikke mindst efter statsministerens besøg i Paris har vi lov til at konstatere, at denne principielle vilje er for hånden i Frankrig.

Som det vil vides, har Danmark handelsaftaler med EECs medlemslande, Frankrig, Italien, Benelux og Tyskland, med sidstnævnte land en aftale med gyldighed til udgangen af 1965. Det er klart, at denne aftale er af betydning i den heromhandlede forbindelse.

Fællesmarkedstraktatens karakter og den fælles landbrugs politiks udformning leder til, at aftaler, som på længere sigt skal kunne begrænse forskelsbehandlingen og dermed sikre en dansk eksport, må afsluttes med fællesskabet som sådant og ikke med de enkelte medlemslande. Vi må i denne sammenhæng sætte vor lid til, at et fællesmarkedsland som f. eks. Tyskland har et betydningsfuldt eksportmarked i Danmark og derfor vil have forståelse for, at Danmark ikke bør bringes i en sådan situation, at der som følge af betalingsbalancevanskeligheder opstår vanskeligheder med at skaffe midlerne til betaling af importen til Danmark. Det vil indgå i overvejelserne, hvilke muligheder der måtte foreligge med hensyn til at træffe aftaler med fællesskabet

[Udenrigsministeren.]

om en nedbringelse af forskelsbehandlingen, og hvilke muligheder samarbejdet inden for EFTA og de øvrige EFTA-landes interesse i, at Danmark fortsat har et landbrugsmarked i fællesskabet, frembyder i retning af bidrag til en positiv løsning af dette problem.

De tanker, jeg her har givet udtryk for, må ikke opfattes som færdige planer fra regeringens side, men som et forsøg på at pege på, hvilke linjer man må kunne operere på for at tilgodese Danmarks eksportmæssige situation mest muligt. Der vil i den kommende tid blive tale om en række forhandlinger om disse problemer. I disse dage er den norske udenrigsminister i København i anledning af den norske forenings 100 års jubilæum, og det giver os naturligvis muligheder for at diskutere med Halvard Lange om de problemer, vi har, Norge har, og de fælles problemer, vi har. På mandag og tirsdag opholder den svenske udenrigsminister sig her, og vi får da på tilsvarende måde mulighed for at drøfte problemerne med ham. Den 18. og 19. i denne måned er der møde i EFTAs ministerråd, og omtrent samtidig finder det årlige møde sted i Nordisk Råd. På alle disse møder mellem ministre fra de forskellige lande vil markedssituationen og spørgsmålet om, hvad de nordiske lande eller EFTA som helhed kan gøre, stå i forgrunden af drøftelserne. Der vil her blive tale om en gradvis afklaringsproces, som dog må påregnes at ville tage nogen tid. For så vidt angår de fundamentale målsætninger, jeg tidligere har nævnt, er der ingen uklarhed: at Danmark fortsat ønsker at deltage i det europæiske økonomiske og politiske samarbejde, at vi ønsker ikke at stille os i økonomisk modsætningsforhold til fællesskabet, at vi ønsker ved beslutninger i EFTA at bidrage til at lette en senere tilpasning til fællesskabets regler, og at vi i mellemtiden ønsker at opretholde og om muligt forøge Danmarks eksport.

Formanden: Jeg skal her afbryde forhandlingen.

I skrivelse af dags dato meddeler økonomiministeren, at han ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om beregning af et reguleringspristal.

Det er meddelt mig, at udvalget angående forslag til lov om ændring af lov om udførsel af kød m. m. ønsker at afgive mundtlig indstilling ved nævnte lovforslags tredje behandling.

Skriftlig fremsættelse af lovforslag.

Ministeren for kulturelle anliggender (Bomholt): Jeg skal tillade mig for det høje folketing at fremsætte forslag til lov om statens overtagelse af *Det jydsk Musikkonserverium*.

I den af musikkommissionen i november 1962 afgivne betænkning vedrørende en nyordning af konservatorieforholdene er der fremsat et konstruktivt forslag til en samordning af konservatorieuddannelsen ved de fem eksisterende, offentligt drevne eller understøttede musikkonservatorier her i landet, nemlig det kgl. danske musikkonservatorium i København, Det jydsk Musikkonserverium i Århus, Nordjysk Musikkonserverium i Ålborg, Vestjysk Musikkonserverium i Esbjerg og Det fynske Musikkonserverium i Odense.

Alle fem konservatorier skal efter kommissionens forslag varetage den forberedende undervisning inden for alle uddannelsesretninger og den afsluttende uddannelse af musikpædagoger, orkestermusikere, korsangere og akkompagnatører. Derudover knyttes en videregående undervisning til det kgl. danske musikkonservatorium og Det jydsk Musikkonserverium, især tagende sigte på uddannelsen af komponister, solister og dirigenter.

Den således skitserede strukturelle og organisatoriske nyordning af konservatorieuddannelsen, der forudsætter en fælles studie- og eksamensordning, kan stort set gennemføres inden for rammerne af den virksomhed, som konservatorierne — også i provinsen — hidtil har udøvet; og de forhøjede tilskud, som konservatorierne i Ålborg, Odense og Esbjerg modtog fra den kulturelle fond i finansåret 1962-63, og som søges videreført gennem en finanslovbevilling i finansåret 1963-64, vil danne grundlag for nyordningens gennemførelse efterhånden.

Det jydsk Musikkonserverium i Århus har tilskudsmæssigt indtaget en særstilling i forhold til de øvrige provinskonserverier ved siden 1. april 1961 at have oppebåret